

VERES VALÉR

DECENTRALIZÁCIÓ, MINŐSÉGBIZTOSÍTÁS ÉS KISEBBSÉGI OKTATÁSI JOGOK ROMÁNIÁBAN AZ ÚJ TANÜGYI TÖRVÉNYBEN

2011-ben I-es számmal lépett életbe az új oktatási törvény,¹ amely a romániai oktatási rendszer számos problémáját igyekszik orvosolni – már amit a törvényes keretek változtatásával tenni lehet. Legfontosabb változás a közoktatás decentralizálása, az oktatási intézmény, valamint a helyi közösség és az önkormányzat szerepének növelése az oktatás megszervezésében és irányításában.

A törvény felsőoktatási fejezete azon kihívásokra próbál választ adni, amelyek a kétezres évek második felében a romániai felsőoktatási rendszerben megjelentek: a felsőoktatás tömegesedésére, az európai felsőoktatási térségbe való szerves betagozódásra (EU-integráció, bolognai folyamat), a magánegyetemi hálózat egyoldalú és túlméretezett elburjánzására, a minőségbiztosítás új alapokra helyezésére, az állam szerepének újragondolására, az egyetemek hierarchizálásának szükségességére.

Ezen elemzés célja megvizsgálni, hogy a törvény által előírt változások és működési mechanizmusok, elsősorban a decentralizáció és a minőségbiztosítás terén, a nemzetközi tapasztalatok alapján valóban alkalmasak-e az iskolai teljesítmény növelésére. Az elemzésben külön kitérünk a kisebbségi nyelvű oktatás szabályozásának módjára az esélyegyenlőség és a méltányosság elveinek biztosítása érdekében.

Először röviden áttekintjük, milyen változásokat hozott az új törvény a közoktatás, illetve a felsőoktatás terén.

Változások a közoktatásban

Az egyetem előtti oktatás szintjén Romániában először beszélhetünk valós decentralizációról. Az új rendelkezések alapján a szülők, a diákok és az önkormányzat egyaránt beleszólást nyer az iskolát érintő döntésekbe, az iskola irányításába.

Hogyan valósítja meg ezt az új törvény? Összességében jelentősen csökken az oktatási minisztérium, illetve a tanfelügyelőségek beleszólása az iskolák működésébe. Az egyik fontos változás, hogy az oktatási intézmények irányítása a helyi közösség kezébe kerül, a helyi önkormányzaton keresztül.

Az iskolaépületek karbantartása, már a korábbi törvény értelmében is, az önkormányzatok feladata volt, most viszont az iskola finanszírozása és irányítása is megváltozik. Az iskolák irányítását biztosító vezetőtanácsban jelen vannak a pedagógusok, a szülők és az önkormányzat képviselői (ez utóbbiak mintegy 30%-át jelölik ki a tanácsnak). A vezetőtanács megtervezi az iskola költségvetését és fejlesztését, jóváhagyja az iskola sajátos tantervcsomagját, megszervezi a pedagógusok számára kiírt versenyvizsgát. A másik fontos változás a decentralizáció kapcsán, hogy az oktatók szelekcióját, a tanárok alkalmazását az iskolaigazgató végzi, az iskola vezetőtanácsának jóváhagyásával. Ez korábban a kormánynek közvetlenül alárendelt megyei tanfelügyelőségek feladata volt.

Az iskolák önkormányzati alárendeltségét illetően nem hallgathatjuk el, hogy külföldi, különösen magyarországi tapasztalatok azt mutatják, hogy a kisebb, szegényebb községekben működő iskolák esetenként akár rosszabb helyzetbe is kerülhetnek, mint a korábbi állami alárendeltségben, így a szűkös erőforrások miatt semmilyen előnyt nem látják a decentralizációnak.² Ezzel együtt, tekintve a központi irányítás nehézségét Romániában, e változás nagyobb részt pozitív színezetűnek értékelendő.

A változások egy másik csoportja a didaktikai tevékenységek megszervezésére vonatkozik, a minőségjavítás érdekében. A törvény egyik célja, hogy a kompetencia alapú oktatás kereteit megteremtse. Ennek érdekében csökkenti a tanulók számára a kötelező heti óraszámot, minden tantárgynál csökken a kötelezően tanítandó tananyag mennyisége, az előírányzott évi tanóraszám 25%-át minden pedagógus legjobb belátása szerint használhatja fel. Növekszik a választható tantárgyak aránya: ez 20% a kötelező általános iskolai oktatás szintjén és 30% középiskolai (*liceumi*) szinten. Az oktatás 18 éves korig és/vagy a 10 éves általános iskolai oktatás befejezéséig kötelező. Az oktató-nevelői munkában a kerettantervek is nagyobb hangsúlyt fektethetnek a készségek elsajátítására, fejlesztésére. Ezt több ponton próbálják szabályozni, például az értékelésben, amelynek továbbra is megmaradnak a tanfelügyelőségek által koordinált központosított formái is.

Az iskola elhagyásának megelőzésére és a szociális problémákból adódó iskolai leszakadás fékezése érdekében is tartalmaz előírásokat a törvény. Egyik fontos előírás, hogy lehetővé válik a délutáni oktatás, az *after school* program széleskörű bevezetése. Ezenkívül a speciális igényű gyermekek számára a költségvetési alapokból megszervezhető a *step by step* típusú oktatás (ez bizonyos megszorításokkal eddig is létezett, most azonban lehetőség van bővíteni ezt az oktatási formát).

A közoktatásban a kisebbségi oktatási jogok tekintetében két irányelv fogalmazható meg: az autonómia biztosítása és a pozitív diszkrimináció. A kisebbségek nyelvén folyó oktatást a törvény 12. alfejezete szabályozza.

A törvény a korábban is széleskörű, minden szinten és formában lehetővé tett kisebbségi nyelvű oktatáshoz való jogot garantálja és kibővíti: az eddig románul tanított két tantárgyat, a románok történetét és Románia földrajzát is anyanyelven tanulhatják a kisebbségi osztályokban.

A kisebbségi, így a magyar iskolák is, elnyerhetik a jogi személyiséget, diáklétszámtól függetlenül. A kisebbségi nyelvű oktatás önálló intézményekben szervezhető meg: egy községben/városban, ha egy kisebbségi iskola létezik, annak joga van önálló jogi személyként működni, még ha esetenként kevesebb is a diák, mint a minimálisan előírt létszám (300). Vegyes tannyelvű iskolákban az iskolák vezetésében a kisebbségiek számarányuk alapján vesznek részt. Itt az egyik aligazgatónak kötelezően az adott kisebbséghez kell tartoznia. Azoknak a kisebbségi tanulóknak, akik számára létszám okokból nem szervezhető oktatás egy adott településen, jogukban áll a legközelebbi településen működő kisebbségi iskolába járni, és elszámolni az ingázási, illetve a kollégiumi költségeket (szállás és étkezés).

A kisebbségek nyelvén teljes körű oktatást szolgáltató iskolákban³ az összes tantárgy (kivéve a román nyelv és irodalom) oktatójának kötelező a kisebbségi szaknyelvi kompetenciáját igazolni.

Törvény garantálja a kisebbségi nyelv használatát a belső, illetve a szülőkkel történő kommunikációban, beleértve a minősítések, értékelések hivatalos anyanyelvi használatát.

Változások a felsőoktatásban

A felsőoktatásban a változások egyik kulcskérdése az autonómia biztosítása. Ennek kapcsán elmondható, hogy Romániában már az 1997–2000-es kormányzati ciklusban nagyvonalakban megvalósult az egyetemi autonómia egy formája, az Andrei Marga-féle felsőoktatási reform eredményeként.

Ennek lényege, hogy a felsőoktatásban a szellemi alkotás szabadsága garantált: az egyetemi oktatóknak nagy szabadságuk van abban, hogyan állítják össze az oktatott tantárgyak tartalmát, és hogyan szervezik meg az oktatás folyamatát. Az intézmények működése terén viszont az autonómia korlátozott.

Ennek értelmében az egyetemi közösségnek (szakmailag) korlátozott autonómiája van abban, hogy milyen oktatási programokat indít be, ezeket hogyan bővíti. Hasonlóan korlátozott autonómia érvényesül a személyzeti politikában: alacsonyabb beosztásban az egyetem dönti el, hogy kiket alkalmaz gyakornoki, tanársegédi, adjunktusi pozícióban. A szelekció és az elődöntés terén autonómiája van a docensek és a professzorok, doktorátusvezetők kiválasztásában is, de a végső döntés központilag történik, a minisztériumnak alárendelt, de szakmailag autonóm CNATDCU⁴ által.

Ezek a vívmányok az új felsőoktatási törvényben is benne vannak, néhány vonatkozásban viszont más megoldások érvényesülnek, a fentebb jelzett kihívások kontextusában.

Az egyetemi struktúra legfontosabb változása, hogy eltűnnek a tanszékek és osztályok, intézetek jönnek létre helyettük, amelyeknek szélesebb a hatásköre, a kar rovására. Az intézet az egyetemi struktúra önálló gazdálkodási egysége, közvetlenül és általánosan választott igazgató, valamint intézeti tanács vezeti.

Az egyik látványos eltérés a vezetőség, elsősorban a rektor megválasztása. Az új törvény értelmében az egyetemek eldönthetik, milyen módon szeretnének rektort választani.⁵

1. Az egyik, egyben új a) változat szerint a rektori pozíciót versenyvizsgálással lehet elnyerni, a szenátus által kinevezett bizottság elbírálásával, nyilvános pályázaton, a szenátus által elfogadott metodológia szerint. A bizottságba felerészt egyetemen kívüli, akadémiai szférából származó személyeket kell beválasztani. Ez a lehetőség volt a törvény első, nyilvános vitára terjesztett változatában az egyetlen, amelyet több egyetem vezetősége az egyetemi autonómia csorbulásának tekintett a korábbi törvényhez képest.⁶
2. A másik, b) változat szerint a rektor az egyetem összes oktatójának és kutatójának, valamint a diákképviselők általános, titkos és közvetlen szavazatával választható meg.

A szenátusnak a választások meghirdetése előtt, referendummal el kell döntenie, hogy milyen változat mellett foglal állást.

Egy másik újítás a dékánok megválasztása helyett azok kinevezése nyilvános pályázat keretében. A kinevezett dékánnak viszont a kari tanács támogatását kell élveznie (*aviz*), ám a tanács legalább két jelöltnek meg kell adja a támogatást. Ezáltal intézményi szinten az egyetemi autonómia jobban koncentrálódik a rektor kezében, mert a karok élén álló dékán versenyvizsgáját az új rektor szervezi meg. Így a karok autonómiája csökken a vezetőségválasztásban (korábban a dékánt a kari tanács választotta meg), de hatásköre hasonló, mint a korábbi állapotban.

A szenátus, illetve a rektor hatáskörében, és a pénzügyi alapok kezelésében egyéb lényeges változások nem történtek.

A törvény igyekszik megelőzni a hatalomkoncentrációt: a rektor, rektorhelyettes, dékán, dékánhelyettes, intézeti igazgató funkciók nem halmozhatók. A rektor nem tölthet be politikai pártban vezető funkciót⁷ (214. cikkely).

A sima egyetemi oktatói státusz kumulálható tisztségviselői vagy más külső intézményi vezető státusszal. A nyugdíjba lépés korhatárának betöltése után nem tölthető be egyetemi vezető funkció, kivéve a törvény életbe lépésekor funkcióban levőket.⁸

A minőségbiztosítás szabályozása érdekében több szinten is foganatosít intézkedéseket a törvény. Az egyik az egyetemek értékelése, osztályozása és a felsőoktatási programok hierarchizálása, amely a minisztérium által kidolgozott metodológia alapján történik, legkorábban 6 hónappal a törvény életbe lépése után. Először egy külföldi, független bizottság végzi el az értékelést, majd évente a hazai minőségbiztosításért felelős intézmények veszik át a feladatot (az ARACIS,⁹ CNCSIS¹⁰ és a CNATDCU végzi, a diákok képviselőinek és esetenként külföldi intézmények bevonásával).

A törvény 193. cikkelye a következő három egyetemkategoriót különíti el: a) oktató, b) oktató és kutató (vagy művészeti alkotó), valamint c) haladó kutató és oktató egyetemek. Állami finanszírozást a mesterképzésre csak a b) és c), doktori képzésre pedig csak a c) kategóriájú egyetemek kaphatnak.

Az egyetemi állások betöltésének feltételei is változtak. Adjunktus (lektor) csak doktori címmel lehet valaki, professzor pedig csak habilitálás után. Nem szükséges az eddig szokásos, években mért munkatapasztalat-feltétel (régiség) egyetlen pozícióhoz sem.

A törvény tehát bevezeti a habilitáció rendszerét. Habilitálni a tudomány doktora címmel lehet, és a CNATDCU által kinevezett legalább 3 tagú, doktorátusvezetési joggal rendelkező egyetemi oktatóból és kutatóból álló bizottság előtt, nyilvános védésen való részvételt követően, amennyiben a jelölt eleget tesz a törvény által előírt minimális szakmai-tudományos feltételeknek.¹¹

A doktori képzésben is több változás történt. A törvény bevezeti a tudományos és a szakmai doktori címet. A doktori képzés rendszeréből eltűnik a referátumok elkészítése és megvédése, ám kibővíti a doktori irányítás jogát minden habilitált oktatóra. A doktori képzés nyelve lehet a román, egy kisebbségi vagy egy nemzetközi nyelv.¹²

Az új törvény a felsőoktatási intézmények integrációját is támogatandó célnak tartja, de nem vonja össze őket önkényes állami beavatkozással. Az akkreditált egyetemek konzorciumokat hozhatnak létre, vagy egyesülhetnek.¹³

A nyugdíjazás 65 éves korban kötelező. A nyugdíjas oktatók évente meghosszabbítható munkaszerződéssel tovább dolgozhatnak, de vezető állást nem tölthetnek be. A nyugdíjazott oktatók taníthatnak a doktori iskolák keretében óraadóként, külön szerződés nélkül is.

Összességében, a kontrollfunkciókat illetően, némiképp növekedik az állam szerepe. Egyrészt a törvényesség tekintetében, amikor a miniszternek az új rektort meg kell erősítenie tisztségében, másrészt, amikor az egyetem chartáját törvényességi láttamozásra kell küldeni az Oktatási Minisztériumba, amire a minisztériumnak egy hónapon belül kell válaszolnia, különben az hallgatólagosan láttamozottnak minősül és érvénybe lép.¹⁴ A minőségellenőrzés egyik fő feladata is az államé, amit különböző, erre szakosodott

intézményeken keresztül gyakorol (ARACIS, EQAR,¹⁵ CNCS,¹⁶ CNATDCU, CEMU¹⁷).

Szélesedik a *kisebbségi nyelvű* felsőoktatás autonómiája, ami eddig törvényi szinten nem volt szabályozva.

Mindenekelőtt a törvény garantálja az anyanyelvű felsőoktatáshoz való jogot minden szinten, beleértve az alapképzést, a mesterképzést, a doktorit és a továbbképzést, és nem tartalmaz semmilyen korlátozást a szakterületekre vonatkozóan.¹⁸ Ez a korábbi törvényben is benne volt, ám a doktori és a továbbképzés szintjén nem volt kifejtve.

Továbbá, intézményi struktúráját tekintve, a törvény felsorolja, hogy a kisebbségi nyelvű (anyanyelvű) oktatás megvalósulhat olyan egyetemeken, ahol:

- a) a kisebbségek nyelvén oktató karok, oktatási programok működnek;
- b) multikulturális és többnyelvű egyetemeken;
- c) bármilyen más felsőoktatási intézményben is, kérés szerint.

A törvény előírja, hogy a multikulturális és többnyelvű egyetemeken a kisebbségi nyelvű oktatás önálló struktúrákba szerveződik. Ezek lehetnek egyetemi szintűek, tagozatok, karok, karokon belüli intézetek (*departamente*) vagy intézeteken belüli struktúrák (tanszékek, tanulmányi vonalak). A kisebbségi nyelven oktató tanárok önálló működési szabályzatot fogadnak el, az egyetemi chartával összhangban, saját szervezeti autonómiájuk biztosítása érdekében, ahol szabályozzák a saját struktúráik működését, az egyetem más struktúráihoz való kapcsolódását és a vezető testületek működését. A kisebbségi tagozatoknak a törvény garantálja az autonómiát a belső szerveződés és az oktatási programok szervezése terén. A kisebbségi nyelvű oktatás finanszírozását emelt szintű koefficiens alapján valósítják meg.¹⁹

E törvényi szabályozás értelmében kiépült a magyar felsőoktatás autonómiája a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetemen. 17 magyar intézet jött létre a korábbi két magyar kar mellett. Ezeket önálló tagozatba szervezi a törvény által előírt Tagozati Szabályzat. A szenátusnak nyelvi tanulmányi vonalon külön frakciói vannak, esetenként külön üléseznek a tagozatok sajátos ügyeiben. A törvény kisebbségi rendelkezéseit a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetemen (MOGYE) nehezebb – eddig nem sikerült – érvényesíteni a többség ellenállása miatt, pedig azok a multikulturális és többnyelvű egyetemeken (amelyekből hármat nevesítenek a törvény átmeneti rendelkezései: a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem, a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem és a marosvásárhelyi Színművészeti Egyetem) kötelező érvényűek.

A törvény szabályozza továbbá az arányos képviselő megvalósulását a vezetőtestületekben. Emellett előírja, hogy a multikulturális és többnyelvű egyetemeken a rektor és helyettesei, valamint a dékán és helyettesei szintjén

legalább egy funkcióba az illető kisebbségi tagozat oktatói által javasolt személyt kell kinevezni, a törvényben előírt procedúrával.²⁰

A történelmi egyházak kérésére a törvény előírja, hogy az egyházi egyetemek vezetőinek megválasztásához az illető egyház támogató hozzájárulása is szükséges (*aviz*).²¹ Továbbá az egyházi és magánegyetemeken az egyetem struktúrájának és a vezető funkcióknak a kialakításához is szükséges az alapító véleményezése (*aviz consultatio*).²²

Új kart továbbra is a szenátus javaslatára, a kormány határozatával lehet létrehozni vagy átalakítani (összevonni, szétválasztani), ám az új törvény szerint megjelenik egy új, korrekciós lehetőség, amikor speciális esetekben a kormány a szenátus konzultálásával – de elvileg annak ellenkezése ellenére is – elfogadhat új kart. (A cikkely lényege, hogy a többnyelvű egyetemeken, amennyiben a többség ellehetetleníti a kisebbségi oktatás működését, és törekvéseit a többséget képviselő szenátus önhatalmúlag megakadályozza, akkor azt orvosolni lehessen.)

A minőségbiztosítás általános feltételei

Az új törvény által bevezetett reformok egyik kiemelt és deklarált célja az oktatás minőségének javulása. Ám nem minden változás hoz pozitív eredményt, mutatják a nemzetközi tapasztalatok. Az OECD-országokban végzett, úgynevezett McKinsey-jelentés,²³ egy nemzetközi összehasonlító oktatási rendszerelemzés eredményeire alapozva, számos fontos következtetésre jutott. Ezek közül az egyik arra vonatkozik, hogy az oktatás minőségének emelését, ha ezt a diákok iskolai teljesítményének javulásával mérjük, több összetevőn keresztül érhetjük el. A vizsgálat szerint a legnagyobb teljesítményű iskolarendszere Finnországnak és Szingapúrnak van. Bár a két ország iskolarendszere eltérő, a McKinsey-jelentés szerint alapvető hasonlóságokat is mutatnak. Minkét országban felismerték a tanítás minőségének a tanulás minőségére gyakorolt hatását, nagy hangsúlyt fektetve annak fejlesztésére.

Ennek érdekében három tényező azonosítható be:

- a megfelelő embereket alkalmazzák tanárként, más szóval: az oktatási rendszer csak annyira jó, amennyire azok a tanárok, akik alkotják;
- a leendő tanárokat hatékony pedagógussá képezik: jó eredményeket csak a tanítás fejlesztésével lehet elérni;
- olyan rendszereket és célzott támogatást alkalmaznak, amelyek garantálják, hogy minden gyermek kiváló képzésben részesüljön: az oktatási rendszer csak akkor működhet maximális határfokon, ha minden diák teljesítménye javul.²⁴

Ha az oktatás minőségében ekkora szerepe van a tanároknak, feltevődik a kérdés, hogyan lehet a tanárok teljesítményét növelni? Nyugati tapasztalatok

alapján elsősorban a tanárok szakmai minőségének biztosításával, azaz a tanári képességekkel jobban megáldott személyek arányának növelésével, akik a megfelelő pedagógiai és oktatásmódszertani képzettséget is megszerezték. Az egyik amerikai kutatás eredményei rámutattak, hogy eltérően oktató és teljesítő pedagógusokhoz került, korábban hasonló eredményű tanulók teljesítménye három éven belül akár 50%-ot meghaladó különbségeket is mutathat.²⁵

A továbbiakban megvizsgáljuk, hogy az új román oktatási törvény reformjai milyen intézkedéseket, szabályozásokat irányoznak elő a fentebb beazonosított tényezőkre.

A megfelelő emberek alkalmazása tanárként

Az oktatói személyzet szelekciója, minősége (leszámítva a képzésüket, amire külön kitérünk) több tényező eredménye. Az egyik legfontosabb tényező a motiváció, aminek a legfontosabb összetevője a bérezés. Jelenleg a romániai közoktatásban, de a felsőoktatás alsó és középső fokozatain levő tanárok is rosszul vannak megfizetve, más olyan ágazatok bérszintjéhez képest, ahol felsőfokú képzettséget igénylő munkát végeznek. 2011 júliusában, az Országos Statisztikai Intézet (INS) adatai alapján az oktatásban dolgozók bruttó átlagbére 1831 lej (mintegy 130 ezer forint), a nettó átlagbér 1318 lej (azaz mintegy 92 ezer forint, az egyetemi professzorok és docensek magasabb bérrével együtt), míg az országos bruttó átlagbér jóval magasabb, 2054 lej (145 ezer forint), a nettó meg 1491 lej (105 ezer forint). Az országos átlagbérnél is jelentősen magasabb a szakmai-tudományos és technikai munkakörben dolgozók bruttó átlagbére, 3223 lej, a nettó bérük 2316, a közigazgatásban dolgozók átlagbére 2578 lej, a nettó pedig 1845 lej. Az oktatásban dolgozóknál az egészségügyben dolgozók átlagbére alacsonyabb, 1716 lej (nettó 1252 lej), de ebben a szférában nem felsőfokú végzettségű az alkalmazottak jelentős része (egészségügyi asszisztensek és kórházi kisegítő személyzet).²⁶ Ezt nem az elemzés tárgyát képező 1/2011-es, hanem a közalkalmazottak egységes bérezésének törvénye²⁷ szabályozza Romániában. E törvény elvileg javítana az oktatásban dolgozók relatív bérszintjén, de a törvény életbe léptetése késik – költségvetési korlátokra hivatkozva.

Az alacsony bérezés következményeképpen a tanári szakma presztízse alacsony, és a felsőoktatásból kilépő fiatalok tehetségesebbjei elkerülik e pályát.

Az idézett jelentés szerint a legjobban teljesítő oktatási rendszerekben több arra alkalmas személy választja a tanári pályát, ami sikeresebbé teszi a diákokat. Ha a tanárképzést adó szakokra való bejutás nehezebb, a felvételikor érdemi szelekciót végeznek, és jó (de nem kimagasló) kezdő fizetést adnak, ami növeli a tanári pálya tekintélyét, következésképpen a még kiválóbbak fognak jelentkezni. A McKinsey-jelentés arra is rámutat, hogy a magasabb kezdő tanári bér és a pedagógus szakma presztízsének emelkedése, valamint

a tanárképzésbe, és a tanári állásba való bekerülés nehézsége összefüggenek, és a tényezők spirálszerű hatást fejtenek ki egymásra.²⁸

A tanári szelekció tekintetében a román törvény előrelépést jelent, mert a tanárok alkalmazása átkerül az iskolák hatáskörébe a korábbi tanfelügyelőségektől, így jobban oda lehet figyelni a tanári képességek meglétére, a korábbi helyettesítők teljesítményét figyelembe lehet venni (persze veszélyeket is rejt magában e decentralizációs lépés, így például a nepotizmus és a provincializmus eluralkodását az iskolák egy részében).

A leendő tanárok hatékony pedagógussá képzése

Az új törvény a tanárképzés terén is hoz változást. Bevezeti a didaktika mesterképzés fogalmát. A tanári pályát tehát csak azok választhatják, akik elvégzik a kimondottan erre specializálódott mesterképzést, ahol a tantárgyak arányában a tanári pályára felkészítő társadalomtudományi-pedagógiai és oktatásmódszertani tantárgyak aránya megfelelő. A törvény ezen a téren ke-retjellegű, a konkrét alkalmazást a minisztériumi szabályozások alapján lehet kialakítani, amelyek még nem jelentek meg.

Olyan rendszerek és célzott támogatások alkalmazása, amelyek garantálják, hogy minden gyermek kiváló képzésben részesüljön

A törvény által körvonalazott oktatási rendszer feltételeket teremt arra, hogy a különböző képességű, igényű és lehetőségű gyermekekkel differenciáltan foglalkozzanak, elsősorban a *step by step* és az *after school* programok alapján. A támogatások tekintetében egyrészt finanszírozza ezeket a differenciált képzési formákat, másrészt a tehetséggondozás céljából különféle ösztöndíjakat és egyéb ösztönző eszközöket helyez kilátásba. A kiváló képességű gyermekek számára Kiválósági Központokat²⁹ hoznak létre minden megyében. Mindezek a lehetőségek azonban akkor tudnak érvényesülni, ha a pedagógusok bérszintje nemzetgazdasági szinten emelkedik, és – mint a nemzetközi tapasztalatok mutatják – különösen a kezdő bérszintnek kell emelkednie. Erre egyelőre költségvetési keretek nincsenek kialakítva Romániában, bár a törvény előírja, hogy a központi és helyi költségvetésekben összesen a GDP minimum 6%-át az oktatásra kell fordítani.

A teljesítménynövelés egy másik módszere az egy tanárra jutó diákok számának csökkentése. A törvény ezt is szabályozza a maximális osztályonkénti diáklétszámmal, a maximális heti óraszámával, valamint a tanárok kötelező heti óraszámával. Az elmúlt években (2009–2010) az egy tanárra jutó átlagos diáklétszám a közoktatás szintjén országosan 15 fő,³⁰ ami nem számít magasnak. Erre vonatkozóan elmondható, hogy egy másik amerikai kutatás szerint, ha az osztály létszámát 23-ról 15-re csökkentették, nagyjából 8%-os javulást értek el, és ezt leginkább az intézkedés bevezetésének első három évében.³¹ Következésképpen, Romániában ezzel az intézkedéssel nem lehet

teljesítménynövelést elérni, sőt, mint a McKinsey-jelentés is rámutat, e cél megvalósításához a rendszer más elemeit kell fejleszteni, reformálni, az iskolák vezetésén keresztül az ösztönzésig, értékelésig.

Az iskolai menedzsment tehát fontos tényező az iskolai teljesítményekben. A különböző nemzetközi kutatási eredmények azt mutatják, hogy hatékony igazgató nélkül az iskola csak nagy nehézségek árán képes a magas követelményszintet biztosítani és folyamatosan fejlődő környezetet kialakítani.³² Az új román oktatási törvény szerint az iskolák vezetőségének nagyobb önállósága van, a vezetőség kialakításában a települési önkormányzatnak nagyobb a beleszólása. Ezek a változások hozzájárulhatnak ahhoz, hogy ha van igény a helyi közösség részéről a jobb iskolai eredményekre, akkor erre ösztönzőleg lehet hatni.

Az átlátható, világos finanszírozást is említik a hatékonyságnövelés eszközei között. A törvény 9. cikkelyének (2). bekezdése előírja, hogy az állam biztosítja az oktatás alapfinanszírozását a teljes közoktatás és az iskola előtti oktatás szintjén, beleértve az állami, egyházi és magánoktatási intézményeket is. A finanszírozás az egy diákra jutó standard költségek alapján történik, ami a minisztérium által kidolgozott metodológia alapján lesz kiszámítva. A finanszírozás a „támogatás követi a diákot” elv alapján működik, így a magánoktatás is részesül állami támogatásban.

Befejezésül

Következtetésként elmondható, hogy az új román oktatási törvény jó lehetőségeket nyit az oktatás számára a decentralizáció, az iskolai teljesítmény növelése és a kisebbségi jogok tekintetében, ám a közeljövő oktatáspolitikai intézkedései és az alkalmazás módja határozza meg, hogy mennyire tudnak élni ezekkel a lehetőségekkel. A törvény életbelépése óta eltelt egy év azt mutatja, hogy adott területen, ugyanazon előírások értelmében homlokegyenest más hozzáállás és alkalmazás történik a felsőoktatásban, és várhatóan ez a közoktatásban is előfordul a decentralizáció növekedésével. A regionális különbségek felerősödhetnek, és az oktatás teljesítményében a jelenleginél is nagyobb egyenlőtlenségek alakulhatnak ki különböző települések, megyék, illetve országrészek között.

Jegyzetek

¹ Legea Educației Naționale 1/2011, a továbbiakban LEN.

² L. BALOGH Miklós: Önkormányzatok és iskolák, *Educatio, Mérleg 1990–1994*, 1/1994, 64–76 p.

- ³ Eredeti megfogalmazás. Școli cu predare integrală în limba minorităților naționale, LEN nr. 1/2011. A cikkely lényege, hogy a kis létszámú kisebbségek igényt tartanak a nyelvoktató, illetve kétnyelvű kisebbségi oktatási formákra, ahol természetesen a tantárgyak egy részét román pedagógusok oktatják.
- ⁴ Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare – Egyetemi Okleveleket, Bizonyítványokat és Címeket Elismerő Országos Tanács.
- ⁵ LEN 209. cikkely.
- ⁶ LEN 210. cikkely (2): Senatul universitar nou ales stabilește o comisie de selecție și de recrutare a rectorului formată, în proporție de 50%, din membri ai universității și, în proporție de 50%, din personalități științifice și academice din afara universității, din țară și din străinătate. Această comisie conține minimum 12 membri...
- ⁷ LEN 214. cikkely.
- ⁸ LEN 215. cikkely.
- ⁹ Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior – Román Felsőfokú Oktatás Minőségét Biztosító Ügynökség.
- ¹⁰ Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior – Nemzeti Felsőoktatási és Kutatási Tanács.
- ¹¹ LEN 300. cikkely, valamint 219. cikkely (1a) bekezdés.
- ¹² LEN 158., 161. cikkelyek.
- ¹³ Románul: fuzionare. Az integráció ösztönzéséhez az új intézményeket az Oktatási Minisztérium kiemelt támogatásban részesíti (L. LEN 194. cikkely) .
- ¹⁴ LEN 128. cikkely (5) bekezdés.
- ¹⁵ European Quality Assurance Register for High Education – Európai Felsőoktatás Minőségbiztosítási Regiszter.
- ¹⁶ Consiliul Național al Cercetării Științifice – Tudományos Kutatások Nemzeti Tanácsa.
- ¹⁷ Consiliul de Etică și Management Universitar – Egyetemi Etikai és Tudományos Tanács.
- ¹⁸ LEN 13. cikkely.
- ¹⁹ LEN 135. cikkely.
- ²⁰ LEN 208. cikkely (5d) és (7) bekezdés.
- ²¹ LEN 207. cikkely (8) bekezdés.
- ²² 127. cikkely (8) bekezdés.
- ²³ McKinsey&Company: *Mi áll a világ legsikeresebb oktatási rendszerei teljesítményének hátterében?* OECD, 2007.
- ²⁴ Uo., 15 p.
- ²⁵ SANDERS, William L. – RIVERS, June C.: *Cumulative and Residual Effects of Teachers on Future Student Academic Achievement*, University of Tennessee Value-Added Research and Assessment Center, Knoxville, Tennessee, 1996.
- ²⁶ Forrás: INS oldala, <<http://www.insse.ro/cms/files/statistici/comunicate/castiguri/a11/cs11r11.pdf>> (letöltve: 2012. 01. 21.).
- ²⁷ Lege cadru nr. 330/2009 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice.

²⁸ McKinsey&Company: *i.m.*, 16., 27–29. p.

²⁹ Centre de Excelență, LEN nr. 1/2011, 14. alfejezet, 57. cikkely.

³⁰ A román Országos Statisztikai Hivatal adatai alapján számolva, forrás: <<https://statistici.insse.ro/shop/index.jsp?page=tempo2&lang=ro&context=25>> (letöltve: 2012. 01. 21.).

³¹ Does Class Size Matter, *Scientific American*, November 2001, 89–93. p.

³² School Inspection Data, 2005/2006, *Ofsted*.